

[*Acta des particulieren synodi van Noordholland
gehouden tot Enchuysen, begonnen den XVII^{en} Junij
anno 1597*] ¹⁾.

De ²⁾ gesanten der kercken van Noorthollant, op den 17 Junij 97 naemiddaeghs in den synodo tot Enckhuysen eendrachtelyck versamelt, hebben na anroepynge des naems Godes door gemeene keurstemmen vercoren tot eenen presidem D. ANDREAS THEODORI, dienaer des heyligen evangeliï ter plaetse voorseyt, D. ISBRANDUM BALCKIUM, bedienaer des woorts tot Naerden, tot assessorem ende JACOBUM ARMINIUM, bedienaer der kercke van Amsterdam, tot scribam.

Daer zyn in den synodo verschenen met behoorlycke brieven van sendingsbetooch dese navolgende personen:

Vuyt den classe van Enchuysen:

ANDREAS THEODORI, dienaer aldaer.

CAROLUS PETRI, dienaer tot Binnewysen ende Westerwoudt.

AUCK ALBERTSZ, ouderling tot Enchuysen.

PIETER THOMASSZ, ouderling in Bovencaspel.

Haerlem:

GUILLAME DE HASE, dienaer tot Haerlem.

JOANNES WILZOET, dienaer tot Wormer ende Gisp.

DAMES JACOPSZ, ouderline tot Haerlem.

BAERT CLAESSZ, ouderline tot Assendelft.

Edam:

JAN JANSZ, dienaer tot Edam.

LAUREYNS JANSZ, dienaer tot Muenickedam.

SYMON JACOPSSZ GROOTCLAES, ouderlinck tot Edam

DIRRICK MATIYSSZ, ouderlinck tot Purmerendt.

Alcmaer:

CORNELIUS HILLENUS, dienaer tot Alcmaer.

JOANNES GERARDI, dienaer tot Egmont.

GERRIT LUYTGES, ouderlinck tot Warmenhuysen.

DIRRCK SYMONSZ, ouderlinck tot Graft ende Ryp.

Amsterdam:

ISBRANDUS BALCKIUS, dienaer tot Naerden.

JACOBUS ARMINIUS, dienaer tot Amsterdam.

STOFFEL JANSZ, ouderling tot Amsterdam.

¹⁾ Dit hoofd der acta ontbr. in C en is hier overgenomen uit B. In plaats daarvan staat in C het woord »Copie». ²⁾ In B en G begint met dit woord reeds de opgave der artikelen, zoodat de articuleering zeer verschilt met die in C.

Hoorne :

JAN HERMANSSZ, dienaer tot Berchout.

JAN ADRIAENSSZ, dienaer tot Hauwelt

JAN EVERTSZ, ouderling tot Hoorne.

JAN PIETERSZ, ouderling tot Twisch.

Syn ooc tot deselve versameling gecommen vuyt name der E. heeren Staten van Hollant ende Westvrieslant met behoorlyck betooch de E eerentfeste joncheer WILLEM VAN ZUYLEN VAN NYVELT ende de E CORNELIS CORNELISSZ SOOP, burgemeester tot Hoorn, omdat se dese byeencomste soudē bywoonen, alle saecken deur hare wysheyt ende bescheydenheyt helpen beleyden ende acht nemen, dat aldaer geene burgerlycke saecken worden gehandelt noch yets, dat tot de gemeene kercken der Nederlanden behoort, met laste dat sy van alles an haren bevelgeveren verhael sulden doen.

Syn wyder tot deselve plaetse verscenen D. ARNOLDUS CORNELI, dienaer des h evangeliij tot Delft ende BERNHARDUS LA FAILLE, dienaer des woorts in sGravenhage, vuyt laste van den Suythollandtschen kercken, als blyekt vuyt hare betooch, opdat sy de versamelynge soudē bywesen ende met goeden raet in voorvallenden swaricheden bystaen na de wyse ende voorwaerde, by beyden synoden onderlinge over sulx gemaect ende besloten.

1. Also de kereke van Wesop in den classe van Amsterdam bestemt was om eenen ouderling op den synodum te zenden ende sulcx by haer niet en is volbracht, is goetgevonden (nadien sulcx dient tot grooten nadeele der nootsaekelycke synodale vergaderynge ende quaet voorschryfte), dat de synodus an de kereke van Wesop terstont sal scryven ende haer ernstelyck vermanen, dat se met den eersten haren ouderling oversende.

2 Syn drie persoonen in de vergaderynge verscenen, verzoekkende by monde ende scrifte vuyt name der gemeente tot Putten (als de verzoecksbrief voorgaf) ende de overheyt der plaetse, gelyc de onderteekenyng medebrocht, dat de versamelynge wilde na haeren vermogen te niete doen sodanige opschortyng van dienste, als tegen den dienaer harer kereke van den classe van Alemaer is besloten ende vuytgesproken, oorsaecke hares versoucx voorwendende, dat deselve opscortyng op leugenachtich verhael sommiger quaetwilligen ende te geringe redenen was grondet Waerop de volmachtige van den Alemaerschen classe, gevraecht zynde, geantwoort hebben wettelycke redenen tot sulcke opscortyng ge-

hadt te hebben, welke sy ooc bereyt waren, so noodich, voor te stellen. Hierover is besloten, dat de mannen van Putten sullen genouchsame blyck doen, dat se sulx vuyt name der gemeynte verzoucken ende met een alle bewys tot bevestynghe hares verzoucx metbrengen, dat se ooc den bedienaer sullen vermanen, soverre hy yet teghens deselve opscortynghe heeft, sic des voor dese vergaderynghe te beclagen, dat ooc de gesanten des Almaerschen classis sullen met den eersten duerende dese versamelynghe hare beschermynge bybringen, so doenlyck is, opdat de synodus, de saecke ten wederzyden gehoort, verstaen ende overlegt hebbende, soude mogen na behooren daerinne handelen.

Syn voorder de vuytgescrevene swaricheden by der handt genomenen de de andtwoorden der classen ordentelyck achtervolgens op een yeder gelesen.

Op de swaricheden des classis van Enchuysen.

3. Op de eerste, welke angaet de onordentelycke wyse, die by veelen gebruyct wort in de anteeckenynge ende vuytroepynge dergener, die tot den houwelyken state willen treden als doende deselfde opt angeven van eene der contrahenten alleen, is besloten, dewyle de ordonnantien den E. heeren Staten in sulcx genoechsaem hebben voorsien, dat een yder, die macht heeft geboden op te teecken, vuyt te roupen ofte te doen vuytroepen, sic sal dragen na de ordonnantie voorsz., ende in gevalle iemant in gebreecke ware, sal op wettelycke wyse versocht worden, dat de E. heeren Staten ofte hare gecommiteerde raden respectieve believe sorge te dragen, dat hare placaten souden by een yder, welkes stants hy sy, onderhouden worden.

4. Op de tweede swaricheyt des Enchuysischen classis angaende de verhienderynghe der bedelerye, op wat wyse die soude mogen by der handt genomen worden, is goetgevonden, also de bedelerye deur het plaacet, by den E.E. heeren Staten desen voorleden jare vuytgegaen ende in verscheyden plaetsen openbaerlyck affgelesen, is verboden, dat de E. magistraten bysonderer plaetsen respectyvelyck sullen met bescheydenheit ende beleeftheyt versocht worden tselve placcaet op gevoegelycke middelen ende bequame wyse int werck te stellen.

5. Het derde gravamen is vuytgesteld tot de comste der gedeputeerden des synodi.

Van de acten te lesen. — Op de vierde vrage, off de acten des Suydthollantschen synodi niet en sullen van nu voortaan in desen synodo

gelesen worden, is geantwoort, dat deselfde van den gemachtigen des synodi op de vergaderynge gebracht worden, welcke alsdan dezelfde ofte int geheele ofte ten deele soveel noodich ende voorderlyck tot beslechyng van gelycke zaecten geacht sal zyn, na hare bescheydenheyt ende believen sal mogen lesen.

Op de swaricheden van Alcaer.

6. Angaende de eerste, in welke gevraecht wordt, met wat redenen men tevreden sal stellen sodanige persoonen, dien het beslyt des synodi lestleden, welke verclaert ongeoorloft te syn, dat de predicanten ongedoopte persoonen ofte een gedoopte met een ongedoopte souden trouwen. niet en behaecht, is goetgevonden, dat de gedeputeerden vuyt beyden synoden sullen redenen vuyt den worde Godts te samen stellen, daerdoor sulcx sal mogen bewesen worden, ten eynde deselfde den E. heeren Staten, so noodich, vertooght ende ooc eenige broederen der classen van Hoorn ende Alcaer ende andere, sulx begeerende, medegedeelt moge worden, opdat sy alle mogen verstaen tbeslyt vastgegront te wesen. Ende sullen ten gelycken eynde de classes van Hoorn ende Alcaer int corte vervaten sodanige redenen, als sommige tot bewys harer meenynge, tegens den beslyte des synodi strydende, mogen hebben, ende deselve an den gemachtigen der synoden oversenden om daerop by deselfden na behooren gelet te mogen worden.

7. Op de tweede, off den classis, eenige kercke, die sonder dienaer is, bedienende, niet sal geoorlooft zyn een deel des stipendii te genieten omme te mogen vervallen sodanige costen, als tot bedienynge derselfder kercke ende andere kerckelycker saecken bevorderynge worden gedaen ende gedragen, is besloten, dat sodanige classis de geheele weerde sal mogen genieten, midts die by den Raden van Staten respectie versouckende, behoudens tgene den weduwen der affgestorvener dienaeren daervan is toegeleyt, by soverre de plaetse door de doot des predicants ledich sy, welverstaende dat die classis niettemin sorge sal dragen, dat de kercke opt spoedichste sal met eenen eygen dienaer versorgt worden.

Op de swaricheden van Hoorn.

8. Also de classis van Hoorn vraecht, of niet geraden ware, dat de kerckelycke straffe ende voornamelyck duyterste afsnydyng gesciede niet opentlyck voor de geheele vergaderyng maer voor de besloten gemeente ende alsulcx voor den mannen lidtmaten derselfder, vuyt oorsaecke dat de stichtynge der gemeente daeran gelegen is, so by de kercke van

Hoorn wort voorgegeven, wort geandtwoordt, dat also daerover by den gemeenen synoden sekere wyse ende maniere is gestelt ende tot noch toe gebruyct ende de veranderynge derselver tot sodanige gemeene vergaderynge der Nederlantschen kercken gehoort, het by het voorgaende gebruyc sal blyven ter tyt toe, dat het anders by den generalen synodum sal besloten worden.

9. Het tweede gravamen, tweleke betreft de saecke CORNELI WIGERI, is vuytgesteld tot de jegenwoordicheit der gemachtigen deses synodi.

10. Op de derde swaricheyt, off de dienaers des woorts sodanige persoonen, die door byslapen het houwelyck beginnen, versoeckende daerna hare geboden in der kercke te moghen hebben ende aldaer getrouwt te worden, niet en souden mogen tot der overheyt wysen om daer hare trouwe te voltrecken, is goetgevonden, dat het sal blyven by tgene in synodo particulari tot Hoorn anno 84 artic. 8, ende voorder in synodo Middelburgensi generali in particularibus quaestionibus, quaest. 58, ende daerna tot Haerlem 94 artic. 24 is verhandelt, dat is dat dese misbruycken ooc onder andere de E. heeren Staten worden verstoont ende beterynge gesocht, doch dat de dienaers der kercken deselfde persoonen niet sullen weygeren te trouwen om dese swaricheyt alleen, midts voorgaende vermanynge van hare onwettelycke tsamencomste ende mishandelynge.

11. Op het vierde gravamen angaende de vermeerderynge der wedden der predicanten is besloten, dat vuyt name deses synodi de Gedeputeerde Raden van Noorthollant beleefdelyck sullen versocht worden, dat hare E. E. believe te versorgen, dat de dienaers ten platten lande mogen eenige verhoogynge hares stipendii tot noot genieten ende vercrygen, ende de magistraten der steden te vermanen, dat haer ooc believe hare predicanten genouchsamentlyck met nootdruft te voorsien ende sulx ten ansien deser dierer ende benoude tyden. Welcke versoeck by D. ANDREAM THEODORI, presidem ende CORNELIUM HILLENIUM sal gedaen worden.

12. Ende also verstaen wort, dat de schoolmeesteren gemeenlyck in gelycken stant zyn, sullen de twee voorsz. by denselfden Gedeputeerden Raden versoucken, dat de geringe wedden der schoolmeesteren soude mogen vermeerdert worden.

13. De gemachtige deses synodi hebben dese vergaderynge seecker betoog voorgelesen, welcke de E. E. heeren Staten van Hollant ende Westvrieslant vuyt den name der kercken tot wechnemynge veler swarer sonden ende argernissen ende beterynge deses standes is gedaen, over

welcke hare neersticheyt sy van desen synodo grootelycx syn bedanct ende wyders versocht, dat hen believe deselfde nootwichtige ende goddelycke saecke wyders tot alle gelegentheyt te behertigen.

14. Also de kercken van Zuyt ende Noorthollant geraden hebben gevonden over gewichtige saecken de eene des anders advys te versoecken, is raetsaem geacht, dat na tbesluit des Zuythollantschen synodi sodanige saecken by tyts sullen worden an den synodalen classe overgescreven worden, opdat deselfde, wyders an allen classen gebracht zynde, soude mogen na tbehooren overlegt ende alsoo duer gemeene advys beantwoort worden.

15. Dewyle in synodo Middelburgensi is besloten, dat sodanige personen als tot Leyden hebben gestudeert ende van de professoren der theologie geexamineert zyn, sullen sonder voorder examinatie tot den kerkendienst mogen toegelaten worden, waeruyt wel eenige swaricheden na sommiger oordeel ontstaen, is gevraecht, of niet goet en ware, dat, het besluit des synodi voorsz. vast staende, tot meerder sekerheyt eenige souden werden van den synodo bestemt om de examinatie van den professoren by te wesen. Waerop goetgevonden is, doch onder het believe der classen, also de saecke gewichtich is ende allen kercken angaet, dat de gedeputeerde des synodi sodanige examinatie sullen bystaen.

16. Also het synodus tot Hoorn op het ernstich versoeck van sommige goetgevonden heeft, dat het scriptum AMPINGII, den Amstelredamsche synodo overgelevert, soude vernieticht worden ende sulx tot hiertoe om gewichtige oorsaken, van nieus voorgevallen, niet en is geschiet maer versgelt ende toegesloten bewaert, wort gevraecht van den gedeputeerden des synodi, wat dese vergaderynge daerover vyndt. Is besloten, also sekerlyck verstaen wort, dat AMPINGIUS voorheeft eenich scrift int licht te geven, welcke na eeniger meenyng ofte tselve is, dat den synodo is overgelevert, ofte weynich van tselfde verschillende, dat hetselfde scrift AMPINGII wel versgelt bewaert worde vooralsnoch ter tyt toe, dat blycken sal, wat hy voorheeft, opdat, alsdan de gelegentheyt medebryngende, tselve scrift soude mogen vernieticht ofte opentlyck vertoont worden, midts dat die de vernietynge hebben versocht, tevreden werden gestelt, soverre sy sick over de innelatyng des synodaelschen bevels quamen te beclagen.

17. Also seecker boucken int Francoys is vuytgegaen tot wederlegynge der voorreden, die de heere van S. ALDEGONDE voor syn boeck van twoort Godts heeft gestelt, is gevraecht, dewyle sulck boexken ver-

vaet saecken, niet alleen den voorsz. S. ALDEGONDE maer ooc den gemeenen kercken ende leere derselfder angaende, oft niet geraden ware tselfde boexken te beantwoorden, is goetgevonden, dat hetselfde bouxken, soveele als het vervaet saecken, die de Gereformeerde kercken ende leere derselfder tegens syn, sal by den kercken op het goetvynden van den synodo van Zuythollant beantwoort worden. Tot welcken eynde de synodus van Zuythollant met advys der gedeputeerden deses synodi bequame personen sal mogen ordineren.

18. Dewyle de gedeputeerde des synodi hebben aangeboden rekenyngte te doene van seeckere pennynge, by hen ontfangen ende vuytgegeven, is goetgevonden, dat deselfde ten overstaen van LAURENS JANSZ, dienaer tot Muenickedam ende DIRRICK MATHYSSZ, ouderling tot Purmerende, sal gescieden.

19. D. JOANNES MATHISIUS, twee jaren in deputatie der kercken geweest zynde, heeft versocht ontslagen te worden na de ordonnantie daervan gemaect, ende dat een ander in syn plaetse gestelt mochte worden. Daerbeneffens heeft ooc D. JOANNES HALLIUS, in denselfde deputatie een jaer geweest zynde, begeert vuyt oorsaecke der swarer lasten van de kercken van Amsterdam van gelycke last ontslagen te zyn. Waerop goetgevonden is, dat JOANNES HALLIUS dit jaer sal continueren volgende de ordonnantie daervan gemaect, ende dat JOANNES voorsz. met danseggyngte ontslagen ende een ander in syn plaetse gestelt zal worden. namelyck HERMANNUS GERARDI, dienaer tot Enchuysen.

20. GUILLAME de HASE, bedienaer des woorts tot Haerlem, is bestemt om in den name deses synodi in den Zuythollantschen synodo nevens BERTEL WILLEMSZ, predicant in de Beverwyc, te verschynen.

21 De classis van Haerlem heeft voorgedragen, dat hen van den bailliu in de Beverwyck seeckere vrage is voorgesteld, hoedanige sonde wel sodanige begaen hebben, die den Nederlantschen bybel ende andere scriftuerlycke boecken geseurt ende int vier geworpen hebben. Is goet geacht, dat de classis van Haerlem gevraecht hem antwoorde, dat sulcx een groote zonde is tegens Godt ende syn heylige woort, weerdich des oordeels ende verdommenisse Godes. Doch hoe groot die eygentlyck zy ende wat straffe sy by den politicqen rechter verdient, en neemt de synodus nu niet an te oordeelen, dewyle sulcx ten deele den rechtsgeleerden angaet ende by dien sal mogen affgevraecht worden.

22. LAUREYNS JANSZ ende DIRRICK MATHYSSZ, ouderling tot Purme-

rendt hebben angehooft de rekenynghe der gedeputeerden ende die redelick ende goet gevonden, ende is deselfde derhalven by den synodum geaprobeert.

23. De kercke van Amsterdam heeft angedient, dat de remonstrantie der E. magistraet van Leyden, in den jare 82 vuytgegeven, ende justificatie derselver magistraet van nieu in druck syn vuytgegeven met smadelycke voorreden tot lasterynghe der suyverer leere ende bedienaren derselver ende versoect in desen het oordeel des synodi, wat hierinne behoort gedaen te syn. Is geantwoort, dewyle verstaen wort, dat dese saecke tot kennisse der E.E. heeren Staten gecommen is, deur welcker autoriteyt de magistraet van Leyden is bevolen over desen ondersouck te doen ende daerna in te bryngen, wat sy vernomen sullen hebben, ten eynde daerinne na tbehooren mochte voorsien worden, welke so men verstaet, noch niet en is gesciet, dat de gedeputeerden des Zuythollantschen synodi dese saecke bevorderen ende dat so ymant soude konnen na den autheur deser voorreden vernemen, deselfde sal besiecken, dat die tot kennisse ofte van de magistraet tot Leyden ofte der heeren Staten komme.

24. Daer syn van deselve kercke van Amsterdam noch twee boucken vertoont, het eene deur eenen GERRIT JANSSZ, aldaer woonende, vuytgegeven tot lasterynghe ende becladdynghe der leere der Gereformeerder kercken deur de meynynghe eenes NICASII VAN DER SCHURE, in syn tyt bedienaer des woorts ontrent de stede van Gent in Vlaenderen, welke hy soect den gemeenen kercken op te leggen; het andere bescreven by eenen HANS DE RIES, predicant der Waterlantsche Wederdoperen, tot bewys dat die 12 mannen, van dewelcke Actor. 19 mentie wort gemaect, tweemaal met den water syn gedoopt. Ende soude deselve kercke geerne hooren, wat dese vergaderynghe acht daerinne tot verandtwoordynge ende stichtynghe der gemeente behooren te gescieden. Waerop by den synodum is besloten, dat tot wederleggynghe des eersten boecxken opentlyck in een cort geschrift sal verclaert ende . . . 1) . . . worden, waervoor de Gereformeerde kercken dit boucxken weleer hebben gehouden ende noch tegenwoordich houden, hetwelcke de kercke van Amsterdam wort opgeleyt. Wat angaet het tweede, also het door oorsaecke eenes particulieren bespreck tegen den tsamenspreker is gescreven, acht het synodus dat het voor particulier sal worden gehouden, staende ten bescheydenheyte van CORNELIS BOCKAERT, welke ouderlinck met HANS DE RIES handelde, off hyt sal goet vynden te beantwoorden ofte niet.

25 Is by den synodo goetgevonden, dat de gedeputeerde des synodi

1) Half uitgewischt woord, vermoedelijk »verthoont», gelijk A en B hebben.

sullen nevens anderen, die tot den synodum sullen gaen, in den anvang des bestemden tyts verschynen.

26. TACO SYBRANTS. — Also het gravamen sommiger classen, als Enchuyzen ende Amsterdam, angaende de zaecke TACONIS ende de kercke van Medenblic tot de comste der gedeputeerden des synodi was vuytgesteld, so is met hare comste tselve by der handt genomen ende vooreerst het eerste deel derselfde, twelcke was, ofte ende wat de classen geraden vyn-den, dat met TACONE soude gehandelt worden Doch alear de meenyngen der classen, so gebruyckelyck, syn voorgelesen, is den gedeputeerden affgevraecht, of sy iets de vergaderynge desangaende hadden an te dienen ende wat sulcx ware. Waerop sy verclaerden iets te hebben ende dat sulcx was seeckere resolutie, by den E.E. Staten over de saecke TACONIS genomen, welcke was in substantie dese, dat de beroupynge TACONIS niet en soude in dispute getrocken by den kercken maer sodanich, als sy was, voor goet angenomen, ende dat de kercken, by soverre sy iet willen tegen TACONEM anvangen, vooreerst souden moeten bewysen syne onsuysterhey in der leere der waerhey ende hem van valscheyt derselfder oertuygen. Waerop de gedeputeerden des synodi verclaerden geandtwoort te hebben, eerstelyck dat de kercken de beroepyng TACONIS ende incomste in den dienst geensins wettelyck conden kennen, maer dat sy bereet waren te bewysen, dat hy onbehoorlyck hemselven hadde ingedrongen ende laten invoeren, daerna dat se wel bereet hadden geweest ende noch waren met TACONE in conferentie te treden omme oft van syne suysterhey versekert te zyn ofte van onsuysterhey te oertuygen, maer dat hen sulcx tot noch toe seer onbeleefdelyck was affgeslagen ende geweygert. Het synodus, dit rappoort gehoort hebbende, heeft goetgevonden de resolutien der classen over dese saecke voor te nemen. Welcke gelesen synde, is gevonden de resolutien der classen over dese saecke te wesen, dat men noch tot overvloed TACONEM sal soecken te bryngen tot onderteeckenynge des Catechismi ende Nederlantsche Confessie ende der kerckelycke ordonnantien ende voorder tot belofte om daer niet tegen te doen noch te leeren noch te spreken, ooc sick conformelyck allen anderen in kerckelycke versamelynge te houden, tot welcken eynde twee sul-len worden affgeveerdicht tot Medenblick, die hem sullen bewegen voor den synodo te verschynen, ofte so sulcx niet doenlick, hem te versoucken, dat hy onderscryve ende belove sulcx als boven. Waertoe LAUREYNS JANSZ, bedienaer des h. evangeli tot Muenickedam ende JOANNES MATHI-SIUS, dienaer tot Haerlem, syn bestemt.

27. Dese nu, haren last vuytgerecht hebbende ende wederom van Medenblic gecomen zynde, hebben an den synodum rappoort gedaen vant uytvoeren haerder commissie, te weten dat sy ten huys TACONIS geo-

men zynde ende beginnende met hem te spreken, aldaer ingecommen syn de secretarius ende eenige andere, in welckers tegenwoordicheyt sy hare commissie (overmits die niet en vertrocken) TACONI hebben voorgesteld, aen hem vuyt den name des synodi begeerende, dat hy met haer na Enchuysen soude reysen om met den broederen aldaer te handelen van synen dienst ende tgene daeran dependeert, belovende hen voorder, dat het synodus wel ende vriendelyck met hem begeert te spreken, niet anders weynschende dan een goede vuytcomste der saecke. Waerop hy TACO heeft verclaert hem wel soveele syne persooone angaet bereet te syn, maer tselfde niet te connen doen dan met consent syner magistraet, an dewelcke hy wilde de saecke proponeren, begeerende dat sodanich versoeck hem scriftelyck soude worden gegeven, twelcke in forma als boven is geschiet. Eenige uren daerna heeft hy hen voor antwoorde gegeven in de tegenwoordicheyt van de persooonen boven verhaelt, dat hy niet en conde sulcke begeerte des synodi nacommen, overmits hem dat was verboden by resolutie van den magistraet ende vroetschap, die over de saecke vergadert hadde geweest.

Hebben voorder de gedeputeerde voornoemt begeert alleen met TACONE te spreekken om hem te proponeren, twelcke haer daerbeneffens was belast. Maer als de secretarius voorseyt verclaerde, dat hem TACO verboden was met eenige gedeputeerde alleen te spreken ende oversulx instantelyck weygerden te vertrecken, so hebben de gedeputeerde voornoemt in harer tegenwoordicheyt TACONEM gevraecht, of hy begeerde den christelycken Catechismum (dewelcke in den Nederlantschen kercken wort geleert) met de 37 articulen der Nederlantsche Confessie te onderteecken als een leere, overeencommende ende accorderende met de h. scripture, opdat de kercken daeruyt souden mogen affnemen, off hy met haer eenich is in de leere ofte niet. Waerop hy TACO geantwoort heeft hem niet alleene beducht ende bevrees te wesen, dat daeronder iet soude mogen schuylen, dienende tot zynen nadeel, maer seyde grootelycx verwondert te wesen, dat hem sulx van den synodo wederom wiert voorgesteld, angesien hy nu dicmaeles verclaert hadde niet tegen den Catechismum ofte articulen voornoemt te gevoelen, deselfde verstaen ende vuytgeleyt zynde na de gelyckheyte des geloofs ende sin der h. scripture, dewelcke hy houdt voor den eenigen gront der waerheyte. Te meer oock dewyle hy op deselfde vrage, hem van D. JEREMUM BASTINGIO saliger gedachtenis ende JOANNE VUYTENBOGAERT voorgesteld, geantwoort heeft in sekere scriften, den E.E. heeren Staten overgelevert, in dewelcke hy ooc seyde rekenschap gedaen te hebben van syn geloove ende leere, hem ooc alsnoch sowel angaende tgevoelen over den Catechismum ende den 37 articulen als ooc syns geloofs ende bekentnisse tot deselve scriften refererende, bereyt synde tgene daerinne eenige duysterheyte ofte swa-

richeyte soude moghen worden gevonden, met alle bequaemheyt hem mogelyck synde te verclaren.

28. De synodus sulcx verstaen hebbende, heeft na lange ende rype deliberatie, daerover gehouden, bevonden geheel nootsakelyck te zyn, dat voorder met TACONE na vuytwysen van Godts woort ende goede kerkelycke ordonnancien sal worden gehandelt volgende de gemeene resolutien, by den classes tot desen synodum gehoorende over dese saecke genomen. Ende is derhalven besloten, dat TACO SYBRANDI niet en can noch en behoort voor bedienaer des heyligen evangeli in de Gereformeerde kercken deser landen gehouden te wesen vuyt oorsaken, dat hy onwettelyck is in den dienst tot Medenblic gecommen, dat hy de Confessie der Nederlantsche kercken, bestaende in 37 articulen, ende den christelycken Catechismo midtsgaders de kerkelycke ordonnancien niet en heeft onderteeckent, ooc sick tot hiertoe onwillich betoont deselfde te onderteeckenen niettegenstaende eenige verclarynge, by hem over dese weygerynge gedaen, niet strydende (na het oordeel des synodi) tegen de weygerynge, maer alleen dienende tot vuytvlucht ende bedriegelycke verhinderynge van rechveerdige handelyngen, die tegens syne persooone soude van den kercken mogen voorgenomen worden Daerbenevens dat hy niet sonder andere oorsaecken gesuspecteert wort onsuiver in de leere te wesen, ende wyders dewyle hy sick van de gemeene kercken in alle kerkelycke versamelyngen ende handelyngen affsondert, alle versamelyngen der kerkelycke persooonen versmaet, alle ordonnancien der kercken ende vermanynge hardtneekelyck veracht ende verwerpt, jae dat noch noyt wettelyck is gebleken, dat hy oyt als lidtmaet der Gereformeerde kerke gemeenschap met deselfde heeft gehadt. Om dese oorsaken dan heeft het synodus goetgevonden, dat hy voor sulcx als boven opentlyck de gemeente sal verclaert worden met verhael van syne mishandelyngen ende gebreken, van het goede devoier, by den kercken gedaen om hem tot redelickheyt te bryngen ende syne halsteericheyt, tegen dit alles betoont ende bewesen. Ende sal de proclamatie van dien geschieden over 6 weecken, welcke sal syn den [3] ¹⁾ Augusti voor de gemeenten Christi tot Enchuysen, Almaer ende Edam in forma als volcht:

29. Seer weerde ende beminde Christenen! Wy en connen van ampts ende conscientie wegen niet nalaeten u. i. met droeffnisse ende weemoedicheyt onser herten te verclaren, dat TACO SIBRANTSSZ, welcke nu ontrent acht ofte negen jaren in der stat Medenblick openbaerlyck heeft gepredict, alhoewel noyt wettelyck is gebleken, dat hy met de Gerefor-

¹⁾ »[3]» ontbr. in C, die hier eene kleine opene ruimte heeft, en is overgenomen uit B en G. A heeft »ersten».

meerde kercke als lidmaet oyt gemeenschap hadde gehad, jae selfs een tytlanc heeft gestaen als predicant in de kercke van S Jacobs tot Utrecht, welcke in de bedienynge des woorts, gebruyce der sacramenten ende de kerkelycke discipline ende ordonnantien in veele nootsaekelycke stucken van de Gereformeerde kercke was affgesondert, noch tot op desen dach toe niet en heeft connen gebracht worden tot wettelycke onderteekenynge der Nederlantsche Confessie, bestaende in 37 articulen, den christelycken Catechismo ende den kerkelycken ordonnantien, welcke onderteekenynge dient tot nootsakelyck bewys van goede eenicheyt in der leere ende christelycke bedienynge met den Gereformeerden kercken, sonder welcke onderscryvynge niemant en mach na goede kerkelycke ordonnancien in dese landen den prediestool in de Gereformeerde kercke betreden, ende daerbenevens int vuytreycken der h. sacramenten hem van het gebruyce der Gereformeerden kercken, in den woorde Godes bevolen ende gegrondet, afsondert, ooc in het gebruyce der christelycke discipline ende andere kerkelycke ordonnantien hem niet en draecht in conformiteyt met andere predicanten der Gereformeerde kercke in den lande van Hollant ende Westvrieslant, ende wyders tot noch toe weygart in de kerkelycke versamelyngen dadelyck te verschynen, sonder welcke nochtans noch de eenicheyt in de christelycke leere noch de vrede ende ruste in der kercken can onderhouden noch de kercke na noot ende behooren bedient worden, waervuyt so tot Medenblick als elders groote onruste ende schade in de kercken ende droeffnisse in der herten veeler vromen ende rechtsinnigen is onstaen, welcx de gemeene kercken deses quartiers, angemerct hebbende ende verstaende tot haren ampt ende schuldige plicht te gehoorren sorge te dragen ende te arbeyden, dat sodanich onrust ende scade geremedieert ende de oorsaken derselfden wechgenomen soude mogen werden, hebben tot verscheyden reysen den voornoemten TACO SYBRANTZ tot hare kerkelycke vergaderynge met alle bescheidenheyt ende vriendelicheyt geroepen ende, na weygerynge van comparicie, verseheyden persoonen vuyt het midden van haer tot hem gesonden omme met hem in alle beleeftheyt na tbehooren te onderhandelen, opdat hy tot conformiteyt van de gemeene kercken ende syn sculdige plicht soude gebracht werden, ten eynde dat alle oneenicheyt, onruste ende ergernisse vuyt de kercke wechgenomen ende goede ruste ende eenicheyt weder overal in de gemeenten opgerecht mocht worden, alle welcke moyte ende arbeyt te vergeefs an hem is gebruyct geworden, overmits hy tot noch toe hardtneekelyck alle voorgaende cristelycke vermanynge veracht ende int minste sick geene derselfden en laet bewegen, daeromme de kercken Jesu Christi in desen quartiere na laneduerige patientie ende verdraechsamheyt eyndelyck genootsaect syn geweest van wegen hares amptes, hen van Christo in syne gemeente vertrouwt ende opgeleyt, ende

tot quitynge harer conscientie u. l. oentlyck te verclaren, waervoren sy den voornoemden TACONEM houden ende hy te houden sy, verclaren midtsdesen tot waerschouwyng van eenen ygelieken, dat TACO SIBRANDI niet en can noch behoort voor een bedienaer des heyligen evangeliums in de Gereformeerde kereke gehouden te worden.

30. Als de heeren commissarisen bemercten, dat de synodus voor hadde in de saecke TACONIS SIBRANDI iets uuterlyck te resolveren ende te beslyuten, hebben sy goetgevonden den synodo eenige verclarynge dienangaende te doen, welke was in forma dese, soals de voorseyde heeren deselfde by geschrifte den synodo hebben overgelevert.

31. De commissarien der E. heeren Staten gehooft hebbende diterative lecture van dadvysen op de saecke TACONIS SIBRANDI, by de gedeputeerde der respective classen ingebracht, ende bevyndende die te strecken tot denselven eynde, als by den presidem is geproponeert, hebben eer ende alvooren men ter opinie gegaen is, der vergaderynge voorgedragen van hunne principale gelast te zyn soveel mogelyck voor te commen, dat in desen synodo geene politicque saecken noch oock eenige kerekeleycke saecken, den staet der kercken int algemeen angaende, soude werden verhandelt ende geresolveert noch ooc in particulieren saecken der kercken iets, dat eenige onruste ofte oneenicheyt soude mogen causeren ende sonderlyng niet in de jegenwoordige saecke TACONIS, wiens beroepyng de heeren Staten verstonden, dat men in geen controversie en behoorde te trecken nochte hem verclaren onsuyver in de leere, al eer men hem daerover wettelyck overtuycht hadde, gelyc men dan wel hadde vernomen vuyt het rappoort der broederen HALLII ende MATTHISII, gedeputeerden des synodi, dat henluyden sulcx op haere anclachte, desen angaende over den voornoemden TACONE gedaen by de welgedachte heeren Staten, voor antwoorde was gegeven. Indien niettemin de vergaderynge voorhebbens ware met de begonste procedure TACONIS uyerlyck voort te varen ende iet seeckers daerinne te resolveren, versochten de voorsz. commissarisen tot haerluyder ontlastyng immers soveel te mogen obtineren, dat de proclamatie derselfder resolutie ten minsten voor den tyt van ses weecken, daer alreede het meerderdeel der stemmen toe inclineerden, geprotraheert mochte worden, opdat sy commissarien niet soudon door cortheyt des tyts worden verhindert volcommen rappoort te doen an hare principale volgende haere laste, begeerende hiervan gehouden te worden notitie inter acta deses synodi geintersereert.

32. Op dese verclaryng der h. commissarien heeft synodus verantwoort ende ooc verclaert van haeren wegen, dat de kercken altyts waren

van gelycke meenyngte geweest, dat by haer niet, dat politicque is, soude gehandelt worden, gelyc se ooc verstont haer noyt daertegens gesondicht te hebben, ende insgelycx, dat de particuliere synoden noyt hadden haers vermogens geacht eenige saecken te verhandelen, die den kercken int gemeen angaen, het ware dan iets statuerende, dat tot de generale ordonnancie der kercken behoort, ofte ooc iets doende ofte nalatende, dat tot prejudicie ende nadeel van alreede gemaecte kerkelycke ordonnantien soude mogen gediens; wyders dat se ooc altyts wel hadde verstaen, dat in geenen kerkelycken versamelyngte, cleyn nochte groot, iets soude mogen verhandelt worden, dat onruste ofte oneenicheyt soude mogen veroorsaeken, welverstaende dat na den woorde Godes ende goede kerkelycke ordonnantien wort besloten ende gedaen, niet en can voor rechtveerdige oorsaecke van onruste gerekent worden, dewyle niet en is, dat meer tot ware ruste ende vrede can strecken. Eyndelyck antwoorde sy ooc, dat de h. commissarien wel hadden connen verstaen, dat de meenyngte des synodi niet en was de proclamatie te praecipiteren, angesien de stemmen selfs in den beginne, als men van den tyt der proclamatie began te handelen, tot den tyt van ses weecken opentlyck inclineerden.

33. Wat nu angaet het tweede deel desselven gravaminis, op wat wyse men de bedroufte kercke tot Medenblich soude moghen behulpich wesen, is goetgevonden, dat het sal blyven als vooren, dat is, dat de classen van Hoorn ende Enchuysen respectie deselfde dienst sullen bewaren.

34. Daer is een missive van GERARDO VAN RAVENSTEYN, dienaer tot Wesop, gelesen, welke vervaet syn devoir, dat hy gedaen heeft om den kerckenraet te bewegen, dat se na tbesluit des classis van Amsterdam souden eenen ouderlyng tot den synodum zenden, ende daerbenevens de ontschult van den ouderlyngen int gemeen gedaen, dat niemant om synder affaeren wille conde commen, versoeckende derhalven verexcuseert te syn. Waerop de synodus den classe van Amsterdam belast heeft de kercke van Weesop van synodi wege ernstelyck te bestraffen ende te berispen ende in te bryngen den toecommenden synodo, hoe sy haer op de censure sullen hebben gedragen.

35. Also de mannen van Petten, die voor eenige dagen hadden ingestaen ende versoeck gedaen, sulx als vooren belast was te vertoogen behoorlycke credentie van de gemeente, vuyt welcker name sy verclaerden gesonden te zyn, ende meteen voorts te bryngen nootlyck bewys tot hare saecke dienende ende doch tot hier toe noch niet en syn verscenen, so hebben die van den classe van Alcaer versocht, also sy waren be-

sculdigt dopschortynge van JOORIS DE VRIESE, dienaer tot Putten, besloten te hebben op leugenachtich verhael eeniger quaetwilliger ende op te geringe redenen, dat se soude mogen haer verantwoordynge doen, tweelcke hen toegelaten is. De synodus, hare antwoordt verstaen hebbende, heeft besloten, dat se niet en conde eyndelycke sententie vuytspreken tusschen de opspraecke van die tot Putten ende defensie van den classe van Alcaer, overmits die van Putten eerst daerop gehoort mosten wesen, resolveerden nochtans, dat se sodanige besculdyngge geensins en condon annemen ofte eenichsins geloove geven tot nadeel der classe van Alcaer, aler die van Putten sulx soudon hebben bewesen.

36. Over de saecke CORNELI WIGERI is goetgevonden, dat CORNELIUS sal versocht worden ende ernstelyck vermaent, dat hy onderwege late versamelyngge te houden ende deur deselve sceuryngge in de gemeente te maecken, ooc dat hy int bysonder van syne meenyngen ende dwalyngen afstae, tot welcken eynde twee tot hem sullen gesonden worden, die hem sullen soecken te bewegen hier te willen verschynen. Ende also wel bemerct is tanderen tyden, dat hy de autoriteit der heeren commissarisen van den E.E. heeren Staten gewoon is te respecteren, sullen deselve heeren commissarien gebeden syn, dat hen believe hare macht in desen na hare bescheydenheyt te gebruycken, tweelcke sy goetwillich hebben opgenomen. Ende in gevalle hy comt, sal niet alle vriendelycheyt, doch ernstachticheyt van hem versocht worden sulx, als vooren is besloten. So hy niet goetvynt te comen, sal hy door deselfde twee worden vermaent syne versamelyngge te willen naelaten ende afstant doen ooc int particulier van syne meenyngen. In gevalle hy beydes weygert, sal hem angeseyt worden, dat de synodus dan sal moeten voorders in de saecke handelen, als sy vuyt den woorde Godts ende goede kerkelycke ordenyngge sal geraden vynden. Ende sal dese commissie vuytgevoert worden door GUILLAUME DE HASE, bedienaer des h. evangelijs tot Haerlem, ende CHRISTOFFEL JANSSZ, ouderlinck tot Amsterdam.

37. De voorseyde gedeputeerde tot Hoorn gecomen synde, syn gaen ten huuse CORNELI WIGERI om hem, tgene sy in commissie hadden, an te dienen ende hebben hem vooreerst de brieven van den h. commissarisen voornoemt overgelevert, door welcke sy goetgevonden hadden hem te verscryven. Welcke hy gelesen hebbende, heeft gevraecht, of sy iets meer hadden hem an te dienen, waerop by hen is geantwoort, dat sy van synodi wege last hadden mede hem te versoecken ende te vermanen in den synodo te verschynen, ten eynde de synodus met hem soude mogen spreken van sodanige saecken, die tot ruste ende eenicheyt der kercke van Hoorn soude mogen strecken, hem vriendelyck ende ernste-

lyck vermanende sulx niet te weygeren. Waerop hy vraechde, of sy iets meer hem te verwittighen hadden, ende, als sy antwoorden sulx het voornaemste te wesen, heeft instantelyck versocht, dat hem alles teenemaal soude werden geopent. Welcke hem geweygert is, vuyt oorsaecke op het voorige versoeck eerst moeste van hem geantwoort zyn ende, in gevalle hy daerinne bewillichde, dat sy alsdan niet meer hem aen te seggen hadden, maer in cas van weygeringe hadden sy voorders iet hem an te dienen. Waerover veele propoosten gevallen synde, hy CORNELIUS WIGERI beraet heeft genomen, willende sic bespreken met dengenen, die sulcx mede aanging ende welcken daeran ooc was gelegen. Hierop hebben de gedeputeerde verclaert, dat sy alleen tot hem waren gesonden ende dies angaende met niemant anders hadden te handelen, doch so hy immers syn beraet wilde nemen, vermaenden sy hem de saecke in de vreesse des Heeren te willen behertigen ende met den mont Godes, niet met vleesch ende bloet te willen raetslagen, ten eynde geweynste vrede mochte gegregen worden. Heeft oversulx CORNELIUS hen tyt gestelt des anderen daechs te thien ueren omme alsdan andtwoorde van hem te vercryghen ende syn also vriendelyck gesceyden. Des anderen daechs, wesende den 21en Juny, tot hem gecomen synde, hebben voor antwoorde gegregen, dat hem niet gelegen was ofte desselfden daechs ofte des anderen daechs, welcke was de Sondach, om seeckere syne affairen tot den synodum te commen, maer dat hy sMaendaechs daeran smorgens sic by ende voor den synodum soude laten vynden met eene gecommiteerde.

38. CORNELIUS WIGERI, geassisteert met eenen SYMON JANSZ PIL, gecommiteerde van E. magistraet van Hoorn, voor den synodum verschenen synde volgende tversoeck des synodi ende syne beloftenisse, is met alle beleeftheyt ende bescheydenheyt versocht ende vermaent afstant te doen van sodanige versamelynge, als hy jegenwoordich in de stat van Hoorn houdt, met byvouginge van redenen, om hem tot sulcx te bewegen dienende. Waerop hy voor antwoorde heeft gegeven sulx van consciencien wegen niet te connen doen, ten ware hem vooreerst worde bewesen, dat syne leere den worde Godts contrarieert, ende heeft dese syne antwoorde met veele woorden gesocht te beweeren, alles niet noodich om hier verhaelt te worden. De synodus verclaerde ter contrarie, dat syne meenyngen genoehsaem waren wederlegt ende dat hem toequam te bewysen, dat de leere der Gereformeerde kercken den worde Godts contrarieert, alear hy afgesonderde vergaderynge behoort te houden, dewyle hem sulx sonder vreesse ofte gevaer was geoorlooft ende noyt antwoorde was geweygert, sulke hare antwoorde met vele redenen becrachtigende. Op welcke antwoorde ende redenen hy CORNELIUS wederomme int lange heeft gereplieeert, ooc an syn syde bybryngende, dat tot syner defensie soude mo-

gen dienen. Dan also de saecke verre liep ende de synodus niet geraden vout over het stuc der leere met CORNELIO voor dese tyt in handelynge te treden. heeft CORNELIUM met synen geassisteerden een weynich doen vuytstaen ende hen weder ingeroepen hebbende, heeft hem voorgelesen de acte syner suspentie, by den E. E. heeren Staten opt oordeel ende versoeck der kereken gegeven. Waerop hy gevraecht zynde, of hy ooc iets tegen deselfde acte hadde, verclaerde deselfde angenomen te hebben ende oversulx dadelyck van het predicampt ende bedienynge der religie in den Gereformeerden kercken afgestaen te zyn ende terstont daerop de gemeenschap der Gereformeerde kercke gerenuncieert te hebben, op welcken voet hy ooc seyde, dat hy de voornoemde vergaderynge angevangen hadde te houden ende noch tegenwoordelyck houdt. Daerna heeft het synodus hem cortelyck het voorige eerste versoeck hem wederomme voorgesteld ende begeert daerop corte en ronde antwoorde. Waerop hy dan heeft geantwoort, dat hy tversoeck des synodi niet conde nacommen, voor ende aleer hem de valscheyt syner leere was angewesen ende hy daervan overtuycht, ja selfs dat hy de gemeenschap der Gereformeerde kercke hadde al van den tyt syner suspentie hadde renuncieert ende deselve midtsdesen noch renuncieerde. Welcke antwoordt de synodus geheel hardt vyndende, heeft begeert, dat hy sulx by gescrifte soude willen stellen, hetwelcke hy ooc gedaen ende des anderen daechs ingebracht heeft. Dan also daer eenige dyngen waren in den schriftelyken antwoorde vervatet, die de synodus meynde des voorigen daechs niet gesproken te zyn ende dat ooc het versoeck an hem gedaen in deselfde antwoorde niet genoeg was vuytgedruet, waerover eenich debat gevallen synde tot weder syde, is goetgevonden CORNELIO tversoeck des synodi in gescrifte voor te stellen, opdat hy syn schriftelyck antwoordt daerop soude geven, welke in forma als hier volcht, is geschiet.

Den xxiii^{en} Juny xv^clxxxvii.

39. De synodus heeft versocht ende versouet alsnoch van CORNELIO WIGERI, dat hy afstant doe van sodanige vergaderynge, als hy jegenwoordich houdt in de stat van Hoorn, om redenen hem voorgehouden, begeerende daerop ronde antwoorde

ANDREAS THEODORI, praeses

40. Ic CORNELIUS antwoorde, dat de voornoemde vergaderynge gehouden wort van ons, die wy in de verclarynge van de beloftenisse der genaden ende verlossynge hebben dusdanige gesintheyt, dat se toebehoort den bontgenooten Godes ende alle hare kynderen, geene vuytgesondert etc. Ende tselve in respecte van de renuntiatie, daermede ic gerenun-

tieert, gehadt hebbe de *gemeenschap van de Gereformeerde kercke ende voornamelyck van tbeneficie van de vryheyt der conscientie*, welcke dese onse vaderlanden malcanderen gestipuleert hebben in de Unie, te weten tot gelycematicheyt van suleke verclarynge, als de Nederlantsche kercke in voortyden van deselfde vryheit der conscientie geremonstreert heeft an den conynck van Hispanien ende syne onderoverheden, daeromme van de synodo om de voorgaande vergaderynge niet en behoore gemolesteert te worden noch ooc niet en can van deselfde desisteren, adderende dat ic alsnoch ende hierby voortae renunciere alle *gemeenschap der genoemde Reformeerde kercke*, also lange niet by deselfde en sal bekent ende bleden worden (tgene daeruyt alle pointen der verschils, dat tusschen den synodum ende ons voornoemt is, alleene ende grondelyck bestaen) dat de voornoemde belofftenisse toebehoort alle de kynderen der bontgeooten Godes, geene vuytgesondert.

CORNELIUS WIGGERI.

41. Also dese antwoorde CORNELII niet alleen de somma syner meenynge op het voorseyde versoeck des synodi maer ooc verclarynge ende bewys derselfde vervaet ende ooc wyders gaet, als noodich was tot beantwoordinge des versoecks, so heeft synodus niet connen nalaten int corte een weynich daerop te antwoorden. Ende vooreerst angaende de verclarynge ende beschryvinge der *gesintheyt*, die in sodanige vergaderynge by hem wort geleert, verstaet het synodus, dat niet alleen sulcx maer ooc meer andere pointen, tegens de leere, die in de Gereformeerde kercken vuyt den woorde Godts geleert wort, strydende, by CORNELIUM in sync vergaderynge worden gedreven, so hy immers aldaer leert in conformiteyt syner scriften ende daerbenevens, dat de Gereformeerde kercken noyt sodanich stuc der leere, in rechmatigen sin genomen, en heeft tegensgesproken. Wat angaet het bewys, bestaende in twee stucken, antwoordt de synodus opt eerste, dat de renunciatie CORNELII, waermede hy de *gemeenschap der Gereformeerde versaeet*, hem geene autoriteyt en can genen om afgesonderde versamelynge te houden, maer dat deselfde hem alle macht om predicken beneemt, dewyle hy sodanige macht alleen deur beroepyng, by de Gereformeerde kercke op hem gedaen, heeft vercregen ende heeft al so min rechts nu na de renunciatie te pretenderen om te mogen predicken, als wanneer hy, de suspentie crachteloos gehouden hebbende, tegens die hadde geprotesteert ende geappelleert. Op het anderde bewys geeft synodus voor antwoorde, dat noch de Unie noch het versoek der Nederlantscher Gereformeerden kercken, an den conynck van Hispanien ende syne onderoverheden gedaen, tot bewys van sodanige licentie (haers' bedunckens) can getrocken worden, doch refereert sick oversulex an de Unie ende remonstrantie selve. Behoort derhalven de synodus van CORNELIO sulcx als boven

te versoucken ende CORNELIUS behoort het versoeck des synodi na te commen.

42. Ten derden, also het CORNELIUS heeft belieft syne antwoorde vorder als noodich te extenderen, midts daerby voegende, dat hy alsnoch de gemeenschap der Gereformeerde kercke renunciert ter tyden toe etc, verclaert de synodus daerover van herten bedrouft ende niet min verwondert te zyne, omdat CORNELIUS so sware ende hoochwichtige sententie so seer haestelyck sonder alle reden tegens de Reformeerde kercke vuytspreect, welcke noyt en heeft geweygert rekenschap hares geloofs ende bewys harer leere te doen, waer sulcx noodich soude mogen geweest zyn, die oock noyt noch by CORNELIUM noch by andere hardtneekich is bevonden, weygerende ofte onderrechtynge an te hooren, wanneer haer die is aangeboden, ofte deselfde plaetse te geven, wanneer se met den worde Godts bevonden is te accorderen, ja, welcke leere noyt van eenigen rechtsinnich leeraer ofte kercke binnen de eerste 600 jaren na de geboorte Christi sulcx is geoordeelt, dat sodanige kercke, als sulcke leere belyt, der excommunicatie ende vuytsluytynge buyten de gemeene kercke Christi weerdich soude wesen Doch verhoopt het synodus, dat CORNELIUS hem beter sal bedeyncken ende van sodanige heevige vuytspraecke ende van syne affsonderynge berou hebbe.

43. Het synodus, CORNELIUS mondelyck ende schriftelyck antwoordt gehoort ende gelesen hebbende, heeft noodich geacht wyders op de saecke te letten ende is gevraecht, op wat wyse voorders CORNELIUS soude mogen verhindert worden in syne affgesonderde versamelynge ende hoe ende wat wyders met syne persooene sal behooren gehandelt te worden Opt eerste is goetgevonden, dat de E. magistraet van Hoorn sal van eenige, vuyt den synodo daertoe gedeputeert, versocht worden de goede handt te willen anhouden, dat CORNELIUS soude mogen syne affgesonderde versamelynge nalaeten, midts praesenterende CORNELIUS wyders, so sulcx versocht worde, vuyt Godes woort te onderrichten tot gelegenen tyt ende plaetse deur sodanige personen, als daertoe sullen mogen bestemt worden, alhoewel de synodus verstaet, dat sulcx te meermael so deur hare gedeputeerden als andere gesciet is Ende sal sulcke commissie door GUILLIELMUM HASIUM ende HERMANNUM GERAERDI vuytgerecht worden. Ende dat ingevalle by de voorsz. magistraten niet en worde vercregen, dat alsdan de E.E. heeren Staten worden versocht sulcx te gelieven deur hare autoriteyt te wege te brynghen, gelyc alreede deur de gedeputeerden des synodi des voorigen jaers verstaen is, dat hare E.E. hebben beloofd de kercken op hare versouck de goede handt te bieden ende ordre te stellen, dat sodanige affgesonderde versamelyngen verhindert worden.

44. Wat angaet het tweede sal met hem na kerkelycke ordonnantie gehandelt ende de christelycke censure over hem gebruyct worden ende sal hem vooreerst het nachtmael des Heeren door oordeel der kercken vuyt name des synodi worden verboden. Daerna sal hy, blyvende by syne meenynge ende scheuryngen, met name de gemeente voorgesteld worden ende haren gebeden bevolen, ende sulcx so dicmaels, als na ordre der kercken gewoonlyck is te gescieden, welcke proclamatie tot Alcaer, Enchuisen ende Edam sullen gescieden. Ende soverre dese discipline an hem gebruyct zynde, hy gelyckewel blyft by het voorige ende dat daeromme totter excommunicatie sal moeten getreden worden, sullen alsdan de classen worden bescreven, opdat se eenigen vuyt den haren senden, die over sulcx met malcanderen spreken ende wyse, tyt ende plaetse beramen, welverstaende dat deselfde procedure niet sal werden tegen hem voorgenomen, soverre hy syne versamelynge ofte van selfs ofte van andere genootsaect sal nalaeten, ten ware hy alle vermanynge versmadende ooc andersins derselfder censure weerdich ware.

45. Is gevraecht, of niet geraden ware, dat de gedeputeerden des synodi sullen staen over de examinatie aller dergener, die eerst tot den dienst der kercken sullen toegelaten worden, ofte ten minsten de laste examinatie (also by sommigen classen de examinatie by stucken ten verscheyden tyden gesciet) bywesen. Is goetgevonden op het believen der classen, dat sulcx gesciede, ende sullen die op den synodum syn geweest, hare classicale medebroeders tot sulcx door redenen soucken te bewegen.

46. De kercke van Amsterdam is by den synodo vermaent hare last om den nationalen synodum an de Generale Staten te versoecken, te behertigen ende beneerstigen, dewyle selfs hier in den synodo is clærlyck gebleken, hoe nootsakelyck sodanige vergaderynge der algemeene Nederlantschen kercken is, om dieswille dat hier verstaen is, dat alreede vuyt het midden der kercke scheurynge onstaet ende ooc sommige predicanten versoucken in seeckere stucken der leere gedult te syn, welcke niet en staet by eene particuliere vergaderynge, maer tot den nationalen synodum gehoort.

47. Also DIRRICK MATTHYSSZ, ouderling tot Purmerent, oorlof vercreeg van den synodo om na huys des Saterdaghs te reysen, midts dat hy tegen den Maendage smorgens een ander in syn plaetse deur bestemynge des kerckenraets soude senden, welcke ooc is gesciet. Ende is in syn plaetse gecomen JAN JACOPSZ, ouderling tot Purmerent.

48. Is cyndelyck censure gehouden ende Godtloff niet bevonden der

berispynghe weerdich. Ende syn na gebruyce de acten des synodi voorgelesen ende daerna van elcken classe vuytgescreven ende cotype by een yder classe medegenomen, waerop de vergaderynge met goede eenicheyt na anroepynge des naems Godes gesceyden is, bestemt hebbende dat volgende de ordre het naestcommende synodus tot Edam sal gehouden worden met voorgaende behoorlycke vuytscryvynghe an allen classen ende advertissement an de E.E. heeren Staten. Aldus gedaen tot Enchuysen desen 25 Junij 1597.

ANDREAS THEODORI, praeses.

JACOBUS ARMINIUS, scriba.
